

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rysy postmodernismu v díle Toni Morrison

**"Nejmodřejší oči" a kontrastní charakteristika hlavních
mužských i ženských protagonistů**

Features of Postmodernism in Toni Morrison's "The Bluest Eye" and the
Analysis of the Contradictory Characteristics of the Male and Female Heroes

Vypracovala: Karolína Holubová

Ročník, studijní aprobační: 3. ročník, AJ-NJ

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Linda Kocmichová

Rok odevzdání práce: 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Vimperk 16. 06. 2013

Poděkování

Úvodem bych chtěla poděkovat paní Mgr. Lindě Kocmichové, za její odborné vedení, ochotu věnovat mi čas, její trpělivost, cenné rady, inspiraci a veškeré připomínky při psaní této bakalářské práce.

Poděkování patří rovněž mé celé rodině, která mě podporovala po celou dobu studia a při psaní bakalářské práce.

Anotace

Cílem bakalářská práce „Rysy postmodernismu v díle Toni Morrison „Nejmodřejší oči“ a kontrastní charakteristika hlavních mužských i ženských protagonistů“ je, jak již napovídá samotný název práce, nalézt a stručně charakterizovat rysy postmodernismu. Dalším úkolem této práce bude srovnat kontroverzní vztahy a životní strategie ženských i mužských hrdinů této knihy.

Klíčová slova: postmodernismus, kontrastní charakteristika, Toni Morrison, afro-americká literatura

Abstract

The aim of the bachelor thesis „Features of Postmodernism in Toni Morrison's "The Bluest Eye" and the Analysis of the Contradictory Characteristics of the Male and Female Heroes“ is to find and characterize the features of postmodernism. The next task is to compare the controversial relationship and the lifestrategy of the male and female heroes.

Key words: postmodernism, contradictory characteristics, Toni Morrison, afro-american literatur

Obsah

Úvod.....	7
1 Postmoderna/postmodernismus.....	8
1.1. Definice postmoderny.....	8
1.2. Definice postmodernismu.....	10
1.3. Hlavní rysy postmodernismu.....	12
1.4. Představitelé postmodernismu.....	14
2 Afro-americká literatura.....	16
2.1. Život a dílo Toni Morrison.....	16
2.2. Literatura afro-amerických autorů.....	18
2.3. Ženy píšící v duchu černošské literatury.....	20
2.4. Ostatní autoři afro-americké literatury.....	22
3 Nejmodřejší oči.....	23
3.1. Analýza hlavních postav.....	23
3.2. „Hluběji než na dně“.....	24
3.3. Krása vs. Ošklivost.....	26
3.4. Lásky vs. Nelásky.....	29
3.5. Farář Mydlík.....	31
4 Závěr.....	32
4.1 Seznam použité literatury.....	36

Úvod

Bakalářská práce Rysy postmodernismu v díle Toni Morrison "Nejmodřejší oči" a kontrastní charakteristika hlavních mužských i ženských protagonistů má za cíl charakterizovat hlavní mužské a ženské postavy tohoto románu, popsat rozdíly mezi nimi a vylíčit jejich životní osudy. Dále se zabývá postmodernismem a jeho rysy v díle „Nejmodřejší oči“.

První část se zabývá obdobím postmoderny a literárního stylu, který byl v tomto období tvořen, tedy postmodernismem. Poukazuje na jeho zvláštnosti, typické rysy a autory, kteří v daném stylu tvořili.

Druhá kapitola je zaměřena na afro-americkou literaturu. Velká část této kapitoly je věnována Toni Morrison, jakožto autorce „Nejmodřejších očí“ a jedné z nejvýznamnějších představitelk afro-americké literatury. Značným dílem se podílely na vývoji afro-americké literatury ženy. Jejich osobitý styl psaní je nedílnou součástí afro-americké literatury. Proto je i část kapitoly o afro-americké literatuře věnována afro-americkým autorkám, jejich stylu tvorby a odlišnosti od afro-amerických autorů-mužů.

Ve třetí a zároveň i poslední kapitole se věnuji analýzám, ve kterých porovnávám odlišnosti mužských a ženských postav z několika různých hledisek. První část, nazvaná „Hluběji než na dně“ se snaží rozebrat obecné rozdíly mezi muži a ženy v románu „Nejmodřejší oči“. Druhá část je zaměřena na krásu vs. ošklivost. Snažím se zde pokládat otázku co je doopravdy krása, jak lidé krásu vnímají a kde je hranice mezi krásou a ošklivostí. Opět je vše vztahováno na postavy románu „Nejmodřejší oči“. Třetí druanalýzy je nazván Lásky vs. Nelásky a snaží se popsat komplikované vztahy jednotlivých postav.

Postmoderna/Postmodernismus

Definice postmoderny

Nejprve bych vysvětlila pojem postmoderna, pro detailní popis období, kdy bylo tvořeno a psáno v duchu postmodernismu.

¹„Postmoderna je označení kulturnědějinné epochy po moderně, resp. esteticko-filozofických konceptů a kulturních konfigurací této doby. Za výchozí bod postmoderny jsou většinou považovány umělecké, politické a mediální proměny v 60. letech 20. stol. v USA. ²„Historicky se postmoderna jeví jako pojem se značně širokou a nejasnou extenzí sahající od poměrně specifických filozofických přístupů, přes kulturní historii (literatury, architektury, filmu, výtvarného umění atd.), společenské postoje (původní jev pozdního kapitalismu a konzumní společnosti) až po širokou historickou formaci následující po moderně, na niž polemicky reaguje. Postmoderna bývá ne náhodou nazývána „am. internacionálou“. Postmoderna je „kulturní formace, jež se vyznačuje krizí důvěry v nezpochybnitelné instituce objektivitě a racionality, důrazem na dekonstrukci jistot západní metafyziky včetně pojmu – subjektu, pravdy, etiky atp., zpochybněním velkých kulturních projektů a utopií, akcentováním hybridní, fragmentární a multiplicitní identity a obecně kulturní rozlišnosti, jinakosti, marginality, plurality významů a hodnot.“ Právě multiplicitní identita a kulturní rozlišnosti a jinakosti jsou hlavním tématem románu Nejmodřejší oči od Toni Morrison. Morrisonová zobrazuje těžký život Afro-Američanů, žijících na území Ameriky v 60. letech 20. století. ³„Jednoduchý příklad můžeme pozorovat např. i v knize Frantze Fanona Black Skins, White Masks, kde je autor sám hlavní postavou a upoutává pozornost malé, bílé dívky. Ta se za breku vrhá do náručí své matky. Její napůl úmyslné gesto odhaluje strach z absence nějakého charakteristického rysu (v tomto případě bílé barvy pleti).“ Jinými slovy, běloši se odvraceli od černochoů a černoši se odvraceli od sebe samých, jelikož bílá barva pleti přinášela „pouhá pozitivita“.

¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. HOLÝ, Jiří. Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2006, s. 621

² MÜLLER, Richard. ŠIDÁK, Pavel. Slovník novější literární teorie: Glosář pojmů. Praha: Academia, 2012, s. 395

³ PROCHÁZKA, Martin. Lectures on American Literature. Praha: Karolinum, 2007, s. 135

Příkladem je hlavní „hrdinka“ románu „Nejmodřejší oči“ Pecola, která se paradoxně stává středem posměchu a šikany právě lidmi černé barvy pleti nebo její matka Pauline, která dává přednost bílé rodině, u které pracuje, než rodině vlastní. Mimoto pojem odlišnost rasy bývá často zkreslen „obrazy „sprostých černochů“ nebo „kriminálních Romů“.“

¹„Umělecky byla postmoderna zachycena v bezpočtu projektů od architektury přes výtvarné umění, film a v neposlední řadě v literatuře. Mnozí z těchto nadmíru odlišných umělců, kteří jsou počítáni k postmodernistům, předvádějí provokativně či hravě inscenovanou negaci tradovaných konceptů umění a pohledů na svět (anything goes). Vedle toho se ukazuje být dominantním tématem diskuse o konci umění (nothing new), která má částečně apokalyptický, částečně ironický nádech. Toto téma je reflektováno v citátovém a odkazovém charakteru postmoderního umění a literatury. Oba dva postoje vedou k adaptaci etablovaného kódu a stylu, a to formálními prostředky parodie, plagiátu, pastiše a koláže. ²„Zakládání nových literárních tradicí těchto etnických skupin se však programově objevuje už od vypjatých 60. let 20. století. Tehdejší společenské a politické klima v USA charakterizoval nástup hnutí za občanská a lidská práva menšin; uvedený trend pokračoval i v sedmdesátých a osmdesátých letech. Literární kritici toho období vyhledávají, objevují a publikují texty málo známých autorek (Morris/ová, 2000, s. 191).“

³„Umělecké projekty od 60. let 20. stol. stále častěji předváděly do praxe názor, že ústřední umělecko-teoretické koncepty (krása, pravda, autentičnost, genialita atd.) nejsou v žádném případě transhistoricky platné či transkulturně závazné. Určují je a dále je zprostředkovávají sociální instituce (škola, akademie, muzeum, média). Ukazuje se tedy, že estetické soudy nejsou indiferentní, nýbrž jsou zásadním způsobem ovlivněné ideologií a socio-kulturními rámcovými podmínkami.“

¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. HOLÝ, Jiří. Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2006, s. 622

² FEŤKOVÁ, Katarína. Ne/lásky matiek a dcér. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 9

³ TRÁVNÍČEK, Jiří. HOLÝ, Jiří. Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2006, s. 622

Definice postmodernismu

Nyní se již dostáváme k definici samotného postmodernismu, jakožto literárního stylu a kulturního jevu.

¹ „Pojem „postmodernismus“ označuje liter. styly a kulturní jevy typické pro tuto epochu. Postmodernismus lze v mnoha ohledech považovat za pokračování a radikalizaci poznávací skepse a krize reprezentace, které přinesla moderna. Na druhou stranu označuje zlom a odvrát od elitářského chápání umění a pojetí vědění, které byly typické pro modernu. Vysoká kultura a populární kultura do sebe vzájemně zasahují, mnoho menšin a subkultur zpochybňuje dominantní hodnotová měřítká a koncepty. Důležitým vztažným bodem pro epistemologickou krizi postmodernismu je proto odklon od osvícenského projektu uchopení a vysvětlení světa, jehož počátky nalezneme již v moderně. Dále se také opouštějí „velká vyprávění“ náboženství a vědy, která poskytovala smysl. Nahrazují je fragmentární a předběžné modely vědění. Ztráta teorie, která z toho vyplývá, se promítá i do teoretických reflexí ztráty skutečnosti, jako např. do zjištění, že realita je vytlačována a nakonec nahrazena multimediálními technologiemi simulace, nebo že jakékoli vědomí dějinnosti se ztrácí v povrchní estetice konzumní společnosti.“ Opět zde narážíme na problém barvy pleti, který se vyskytuje nejenom v románu Nejmodřejší oči. Tím hlavním problémem však není barva pleti, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale jakákoliv odlišnost od nějakého rysu, který společnost přijala jako standard.

² „V literární vědě se začíná projevat od sedmdesátých let 20. století, F. Jameson situuje její počátky již do let šedesátých. Na poli literatury a literární teorie postmodernismus charakterizuje silná rezistence vůči představě jedné, věrné interpretace, zhodnocení hry, seriovnosti a kopie oproti jedinečnosti a originálu, resp. ztráta distinkce originálu a kopie samé, znejistění ostré hranice mezi dokumentárností a fikcí, mezi referenční dimenzí jazyka na jedné straně a jeho dimenzí performativní na straně druhé. Oproti modernistickému důrazu na originalitu a výjimečnost uměleckého díla se vyznačuje prací

¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. HOLÝ, Jiří. Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., s. 621, 622

² MÜLLER, Richard. ŠIDÁK, Pavel. Slovník novější literární teorie: Glosář pojmů. Praha: Academia, 2012, s. 395,396

s populárními žánry a masovými médii, s pastišem, parodickou citací, intertextualitou a také se seberefektivností, metajazykovostí a metafikčností.“ Postmodernismus zaujímá též specifický vztah k historii, když se po éře sebevědomého modernistického a avantgardního začínání „od čistého stolu“ znovu navrácí k historii, nikoli však jako autoritě, souboru faktů, poučení, precedentů atp., nýbrž spíše ironicky a hravě jako ke studnici pretextů a artefaktů, jež lze volně kombinovat, modifikovat, palimpsestově přepisovat atp. Z hlediska narativních postupů je pro postmodernismus příznačná kritika mimetické reprezentace a příklon k diegesis, komplikující se syžetová výstavba a rezignace na úlohu fabule, postavy, hravá problematizace vypravěče, implikovaného autora a autorského subjektu.“

Rysy postmodernismu

Mezi nejdůležitější rysy postmodernismu patří tzv. magický realismus.¹ „Pojem magický realismus představuje nejdůležitější postmodernistickou techniku, která zavádí do jinak zcela normálního a běžného vyprávění fantastické nebo jakýmkoliv způsobem nemožné prvky. V postmodernismu se tak může jednat o sny, které člověk prožívá během svého života, ale které jsou v podstatě nemožné uskutečnit, dále extrémně komplikovaný děj, někdy až zmatečné přesuny v čase a různé mýty a pohádky“. Tyto prvky jsou hojně zastoupeny v Nejmodřejších očích. Pauline Williamsová reprezentuje člověka, který se nechává unášet svými fantaziemi a díky svým snům se odklání od reality a žije ve světě vytvořeném z jejích přání a tužeb. Často chodí do kina a představuje si, že je jednou z krásných hollywoodských hrdinek. Časová kompozice je v tomto případě rámcová. Často se vracíme v ději do dětství jednotlivých postav, aby nám byly objasněny určitá fakta, a poté se vracíme znovu zpět do současnosti.

Dalším důležitým rysem je tzv. minimalismus.² „Jde o rys, při kterém autor uvádí postavy nebo události, které jsou neočekávané a vytržené z každodenního života.“ V případě Nejmodřejších očí by se jednalo např. a vypravěčku příběhu, Claudii McTeerovou, která jakoby do celého děje nezapadala. Celá kniha je pojata ve smyslu touhy Afro-Američanů po ideálu krásy – modrých očí a celkově bílé barvě pleti. Claudie, malá černošská dívka, se staví proti tomuto ideálu a na rozdíl od ostatních žije vcelku spokojený život. Do minimalistického rysu bychom mohli zařadit i znásilnění Pecoly svým otcem.

Mnoho postmodernistických autorů píše v duchu tzv. paranoi.³ „Jejich díla jsou tvořena ve smyslu toho, že je nemožné pochopit a jakýmkoliv způsobem vysvětlit existenci moderní společnosti.“ Tím trpí také většina postav románu Nejmodřejší očí. Nedokážou se začlenit do společnosti na základě pravidel, které nedokážou pochopit.

¹ <http://postmodernblog.tumblr.com/post/106532710/a-list-of-postmodern-characteristics> (20.5.2013)

² <http://postmodernblog.tumblr.com/post/106532710/a-list-of-postmodern-characteristics> (20.5.2013)

³ <http://postmodernblog.tumblr.com/post/106532710/a-list-of-postmodern-characteristics> (20.5.2013)

Jedním z nejvýraznějších postmodernistických prvků románu *Nejmodřejší oči* je tzv. *Participace*.¹ „Jedná se o snahu autorů, co nejvíce vtáhnout čtenáře do děje daného příběhu prostřednictvím určitého způsobu vyprávění.“ V románu *Nejmodřejší oči* se prolínají dva způsoby vyprávění – v první a třetí osobě. Hlavní vypravěčkou je desetiletá Claudie McTeerová. Velkou část románu tedy vidíme pohledem desetiletého dítěte.² „Tento způsob vyprávění vyvolává pocit reality a osobní zkušenosti autora, nelze s určitostí vyloučit autobiografické prvky takového díla.“ Druhým způsobem výkladu děje je tzv. *er-forma*.³ „*Er-forma* je forma vypravování ve 3. osobě, v němž tzv. autorský vypravěč zaujímá postoj nezaujatého pozorovatele průběhu děje. Někdy také vypravěč *er-formy* zevrubně zaznamenává psychické prožívání postavy, stav jejího nitra a může se tak sbližovat s vypravěčem v 1. osobě - zároveň vyprávějícím i prožívajícím.“ V *Nejmodřejších očích* se s *er-formou* setkáváme v podobě vyprávění o Pecole Breedlovové. *Er-forma* je v tomto případě použita z důvodu zachování určité úcty k dané postavě. Příběhem se tedy prolínají tyto dvě formy vyprávění a v případě tzv. *ich-formy* není vypravěčem pouze jedna osoba, ale postav, vyprávějících v první osobě se v *Nejmodřejších očích* vyskytuje více. Kromě Claudie Breedlovové jde např. i o její matku Pauline Williamsovou.

¹ <http://postmodernblog.tumblr.com/post/106532710/a-list-of-postmodern-characteristics> (20.5.2013)

² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ich-forma> (21.5.2013)

³ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Er-forma> (21.5.2013)

Představitelé postmodernismu

¹ „James Baldwin jistě není prvním Američanem ani prvním černošským intelektuálem, který si uvědomil, že žije v zemi, kde „barva pleti není rysem lidským ani osobním, ale záležitostí politickou“. Na rozdíl od ostatních, kteří to také cítili, se však on rozhodl, zprvu alespoň pro sebe a později i v obecnějším měřítku, něco na této nepřírozené skutečnosti radikálně změnit. Došel k poznání, že pouhá polemika s nepřijatelnými, ale z pozice síly vnucovanými názory znamená nejen přistoupit na jistý způsob myšlení, ale je už i formou přijetí samotné reality, která má být prosazováním tohoto myšlení bráněna a zachována. Baldwin se proto rozhodl psát, jako by v americké literatuře neexistovala dlouhá tradice stereotypního zobrazování rasové problematiky, ani tradice, která skoro stejně dlouhou dobu na tu první reaguje vytvářením korektivů a literárních protistereotypů. Mladý prozaik programově odmítl nálepky „černošský autor“ a „spisovatel protestní literatury“, protože správně vycítil, že do nich oficiální, bílá americká kritika už apriorně vkládá své „hodnotící“, přesněji řečeno deklasifikační stanovisko.“

Norman Mailer

Nejčastější témata Mailerových knih jsou - ² „představa člověka jako boží vize v zápase s ďáblem, úvahy o funkci a významu snu, o rakovině jako výrazu psychologické vzpoury, o přetrvávání primitivních instinktů a konečně i téměř duchařskou kapitolu a psychologii strojů. Právě na této rovině je Mailerovo dílo nejspornější, nejprovokativnější a v jednotlivostech i nepřijatelné. Řada kritiků odsuzuje Mailera právě za tento druh intelektuálního šaškovství, považuje jeho úvahy za pouhé nesmysly a odmítá přijímat Mailera jako „vážného“ autora. Odmyslíme-li si však záměrně provokativní a metaforickou formulaci Mailerových úvah, pak zjistíme, že celá věc není zdaleka tak jednoduchá. Nejčastějším logickým útvarem je u něho implikace, která je po logické stránce naprosto správná, i když někdy vychází z absurdních předpokladů. Mailer myšlenkově experimentuje, vychází často z jiných předpokladů, než s kterými jsme zvyklí

¹ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 482

² HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 400,401

axiomaticky pracovat, a většinou na svých předpokladech ani příliš netrvá. Ani po věčné stránce nejsou jeho úvahy, ač neobvyklé, zcela neopodstatněné.“

Afro-americká literatura

Život a dílo Toni Morrison

¹ „Jestliže byl pro americkou veřejnost v šedesátých letech hvězdou černošské literatury James Baldwin, pak jej v průběhu následujících desetiletí v této trochu ošemetné, nicméně pro Ameriku zřejmě nezbytné roli vystřídal Toni Morrisonová – a to jako spisovatelka i jako mluvčí své etnické kultury.“

² „Toni Morrison, vlastním jménem Chloe Anthony Woffordová, se narodila roku 1931 v oblasti Velkých jezer v průmyslovém středozápadním městě Lorainu, které se stalo scénérií její první knihy. Filologický zájem přivedl Morrisonovou v raných padesátých letech ke studiu anglistiky na černošské Howardově univerzitě ve Washingtonu, kam se pak načas vrátila jako učitelka. ³ „Jako redaktorka vydavatelství Random House, ve kterém působila 18 let, začíná v sedmdesátých letech 20. století aktivně podporovat vydávání děl ženských autorek, jako Gayl Jonesová, June Jordanová nebo Angela Davisová.“

Z nevydařeného manželství s jamajským architektem jí zůstali dva synové. „Vždycky jsem se domnívala, že kouzlo černého lidu je v tom, co dokáže s jazykem,“ prohlásila později, když už ve vlastní próze toto jazykové okouzlení úspěšně šířila i mimo prostředí, z něhož vyšla. “ V tomto období vzbuzuje pozornost odborné veřejnosti i jako autorka prozaické prvotiny *Nejmodřejší oči*, ve které novátorsky tematizuje tragickou černošskou realitu v USA. “ Tento román potvrdil, že se Morrisonová dovede dívat na svět zcela neobvyklým pohledem, který je výsledkem osobitosti jejího nadání a její ženské senzibility. Uveřejnění rozsáhlé *Písně o Šalamounovi* přineslo pak autorce ohromující úspěch u kritiky i u čtenářů. Dílo získalo Národní knižní cenu, což z něj prakticky učinilo americký román roku. “

K významným příznačným vlastnostem prózy Toni Morrison patří fragmentované příběhy a otevřené závěry ⁴ „Nemalou roli při popularizaci autorčiny prozaické tvorby v posledním

¹ HILSKÝ, Martin. ZELEŇKA, Jan. *Od Poea k postmodernismu*, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 489

² HILSKÝ, Martin. ZELEŇKA, Jan. *Od Poea k postmodernismu*, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 490

³ FEŤKOVÁ, Katarína. *Ne/lásky matiek a dcér*. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 15

⁴ FEŤKOVÁ, Katarína. *Ne/lásky matiek a dcér*. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 16

desetiletí sehrála známá afroamerická moderátorka populární televizní talkshow Oprah Winfreyová. Ve svém Knižním klubu představila romány Nejmodřejší oči, Píseň o Šalamounovi, Ráj a Sula a ve vlastní společnosti HARPO realizovala výrobu zfilmované verze románu Milovaná.“ Zveřejnění románů populární moderátorkou přineslo zvýšený zájem o afro-americkou kulturu. Morrisonová upoutala pozornost především svým neobvyklým výkladem a jedinečným pohledem na problematiku nejen americké kultury. Často popisuje věci velice naturalisticky, což přibližuje divákovi reálnou situaci.¹ „Zdá se, že její pozice je dnes mezi černošskými spisovateli zcela ojedinělá, ale autorka si nepřestává připomínat, že „úspěch není ničím jiným než náhražkou skutečného života“, i když zároveň přiznává, že jí „umožňuje daleko svobodnější rozhodování mezi závazky“, a to v životě každodenním i tvůrčím.“

² „Z ženského zorného úhlu se objevují zcela nově také vztahy rodinné, vztahy mezi oběma pohlavími, a to v oblasti společenské i intimní. Nově čili nezvykle nejen ve srovnání s hlediskem mužským, ale v poslední době, kdy se v celé škále názorů začíná i mezi černoškami projevovat vliv feministického hnutí, též vzhledem k obecně přijatelným konvencím. Z románů Morrisonové odráží feministické nálady nejvýrazněji Sula. Nebezpečně plynoucí z nedokonalého či dokonce mylného výkladu chování lidí a věcí, z nesprávné interpretace společenských jevů i různých přírodních „znamení“ nikdy nepřestalo Morrisonovou silně znepokojovat.“

¹ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 489

² HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 491

Literatura Afro-Amerických autorů

Častým podnětem pro vznik černé literatury byla reakce autorů na kulturní a sociální podmínky společnosti. Často bývá zobrazován boj jedince nebo větší skupiny osob, která nějakým způsobem patří dohromady, o své místo, uznání, respekt, ale i často přežití v dané společnosti. ¹“Příznačným rysem současné etapy literárněhistorického vývinu americké literatury je skutečnost, že v popředí literárněvědného, ale i čtenářského zájmu figuruje tvorba autorů/autorek, pocházejících z některých americky píšících národnostních menšin, žijících na území dnešního USA.”² „Problém dvacátého století spočívá ve vytyčených hranicích mezi barvami pleti,“ napsal kdysi černošský historik a sociolog William Edward Burghardt Du Bois. Byl to právě on, kdo zhruba před sto lety položil základy kulturního obrození Afroameričanů.“ Du Bois publikoval slavné dílo *Duše černého lidu* (1903), v němž vyzdvihl krásu a jedinečnost afroamerické kultury. Černoši podle něj neměli zapomenout na své africké kořeny. Jeho kniha esejů se stala povinnou četbou pro další generace autorů.“ „Harlemská renesance byla kulturním hnutím dvacátých a třicátých let 20. století. Známa byla rovněž pod názvem "hnutí New Negro".“ „Charakteristickým rysem Harlemské renesance byla otevřená rasová hrdost, jež se zhmotnila v podobě konceptu New Negro, jehož produkt měl skrz intelekt a tvorbu literatury, umění a hudby bojovat s převažujícím rasismem a stereotypy, a podporovat progresivní a sociální politiku a rasovou a sociální integraci. Umělecká a literární tvorba měla sloužit k pozvednutí rasy.“³ „Harlemská renesance nebyla omezena pouze na Harlem – spojuje americké černochoy s lidmi Třetí říše. Toto literární hnutí se odlišovalo od předchozího v několika zásadních bodech. Hlavním bodem je separatistické, politické a revolucionářské téma. Autoři plně a hrdě odmítají veškerá literární a estetická pravidla, zobrazují jejich cynismus, hořkost a zklamání skrz všechny vládnoucí instituce.“⁴ „Důležitým žánrem byla biografie a autobiografie – publikovány byly životní příběhy jak slavných, tak neznámých lidí.“

¹ FEŤKOVÁ, Katarína. *Ne/lásky matiek a dcér*. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 9

² <http://www.novyprostor.cz/clanky/339/obrozeni-z-ghetta.html> (24. 05. 2013)

³ PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American Literature*. Praha: Karolinum, 2007, s. 272

⁴ PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American Literature*. Praha: Karolinum, 2007, s. 274

Spisovatelé, řadící se do Harlemské renesance jsou podobní tzv. Bítníkům - verbálně přímý a otevřený. Tyto básně jsou přednášeny dramaticky s použitím gest a pohybů a v tomto smyslu se hodně podobají kázání. ¹ „Afro-americká literatura byla od dob světové 2. světové války zaznamenána jako literární aktivita nebývalého rozsahu. Tempo literárního protestu se postupně měnilo z integračních tendencí na revoluční, černý, bojový separatismus a současně ženské objevování „černošství“ z vnitřního úhlu pohledu. Afro-americká literatura je brána a zároveň i studována jako menšinová literatura. Menšina může vznikat na bázi rasové, etnické, sexuální, psychologické, politické a kulturní odlišnosti.“

¹ PROCHÁZKA, Martin. Lectures on American Literature. Praha: Karolinum, 2007, s. 278

Ženy píší v duchu černošské literatury

¹ „Jediným prvkem, který stále chyběl v černošské literatuře, byla perspektiva z pohledu černé ženy. Po dlouhá léta, desetiletí a možná dokonce i století trpěli americké černé ženy tzv. dvojitým útlakem. Byly utlačovány jak bílými, tak černými muži, kteří tímto způsobem vyvažovali svou vlastní frustraci.“² „Rozvíjení multietnické literatury, zvláštním způsobem participující na jedné z nejdynamičtějších fází vývoje postmodernistické americké literatury, podnítilo o zvýšení zájmu o tvorbu žen různé barvy pleti. Z nich nejproduktivnější skupinu představují afroamerické autorky, jejichž vstup na literární scénu se uskutečnil v čase zrodu „hnutí černých umění“, navazujícího na Harlemskou renesanci v období nástupu ženských emancipačních hnutí a rozvoje nových feministických vědních disciplín.“ Mezi starší autorky patří Ann Petryová, Paule Marshallová nebo Maya Angelouová,³ „která četla svou poezii při inauguraci prezidenta Clintona“.⁴ „Ovšem hladinu literárního i kulturně politického myšlení rozvířili a čtenářské publikum obzvláště zaujaly povídky a romány nastupujících autorek, jako jsou třeba Alice Walkerová, Ellease Southerlandová či Toni Cade Bambarová.“⁵ „Co přinášejí tyto spisovatelky do slovesné tvorby nového? Především se rozšiřuje galerie poutavých černošských ženských postav, která z dřívější nebyla nijak bohatá.“⁶ „Živé a reálnější obrazy současných literárních hrdinek tak dávají zapomenout na stereotypy černošek, které se v minulosti vytrvale opakovaly v tvorbě nejen bílých, nýbrž i černých autorů.“

⁷ „Pro díla dnešních černošských prozaiček je charakteristická specifická ženská interpretace skutečnosti, která má ještě větší důležitost než nové postavy. Když roku 1968 černošský kritik Blyden Jackson rozvážně a bez dobových emocí inventarizoval a vyhodnocoval svět černošské literatury, došel k závěru, že je na něm vlastně zajímavější to,

¹ PROCHÁZKA, Martin. Lectures on American Literature. Praha: Karolinum, 2007, s. 275

² FEŤKOVÁ, Katarína. Ne/lásky matiek a dcér. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 9,10

³ PROCHÁZKA, Martin. Lectures on American Literature. Praha: Karolinum, 2007, s. 276

⁴ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 489

⁵ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 489

⁶ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 489

⁷ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 491

co tam není, než to, co tam je. Možno konstatovat, že velmi citelně chyběl pohled, který by tuto realitu líčil nejen jakoby zvenčí a vždy v kontrastu ke světu bílých, ale i zevnitř, ze samého středu rodiny a černošského společenství. A kdo jiný než černá žena by mohl nabídnout takový pohled s větší přesvědčivostí, v konkrétnějších a bohatších podrobnostech? Zatímco muže tradičně vyháněly touhy po seberealizaci či osobní nebo sociální frustrace z domova, pro ženu zůstával rodinný krb středem existence, zárukou přežití v každodennosti i dějinné kontinuitě. A neméně významné je rovněž to, že ne frontová hranice mezi světem černých a bílých, ale domov v nejširším slova smyslu vždy představoval primární prostředí zrodu i obrozování černošské kultury.“

¹ „Některé z autorek prožívají viditelně dilema, zda strádání svých hrdinek přičíst rasismu, či sexismu, jak se teď označuje mužský postoj, jenž se projevuje povýšeností a jehož plodem je nerovné společenské postavení žen. Bojový zápal přispěl k tomu, že třeba Alice Walkerová, Gayl Jonesová nebo Ntozake Shangeová učinily právě z černého muže terč nejostřejší kritiky, a to v míře, která někdy protirečí historicko-společenské logice, i když jí neschází emotivní síla.“

¹ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 491

Ostatní autoři afro-americké literatury

¹ „Tito akademičtí kritici se domnívali, že cílem černého autora by měla být integrace do hlavního proudu americké literatury. Tudíž vedle protestní literatury by existovala literatura integrační – autor by neměl vytvářet jako „černoch“, ale jako „Američan“ a měl by vytvářet tzv. „bezrasová díla“. Toto problematické téma vzbudilo žhavou debatu roku 1949, poté, co James Baldwin napsal esej *Partisan Review*, přejmenováno na *Everybody's Protest Novel*. Mezitím, co Richard Wright předpokládal, že dobrá literatura musí být protestní literatura, Baldwin argumentoval tím, že nejlepší literatura se musí zabývat univerzálností a musí vystoupat nad stupeň sociálního protestu. Tento článek vedl samozřejmě k dalším otázkám: Měl by se černý autor soustředit na jeho rasovou zkušenost? Měl by se autor skutečně snažit zaujmout bílé publikum? Selže protest vždy jako umělecká forma? Během desetiletí, stále psalo několik starších uznávaných spisovatelů Harlemské Renezance. Např. v roce 1948 publikovala své dílo „*Seraph on the Suwanee*“ Zora Neale Hurston (1891-1960) a Langston Hughes (1902-1967) shromáždil jak jeho jednoduché náčrtky a další krátká díla v próze a jeho básních v několika vydání. Zájem o biografii a autobiografii, dva velice důležité žánry v černošské literatuře od dob, kdy se mezi spisovatele zařadili i otroci, se začínají prohlubovat – populární baviči, vědci, sportovní postavy, stejně jako samotní autoři vypráví své životní příběhy. Autobiografická esej, mající největší vliv se pravděpodobně objevila v roce 1955 a jedná se o *Notes of a Native Son* od Jamese Baldwina a později v roce 1961 *Nobody Knows My Name*.

Mezi neznámější představitele afro-americké literatury patří Ralph Edison a W. E. B. Du Bois. ² „W. E. B. Du Bois patří mezi první afro-americké učence. Jeho kniha „*The Souls of Black Folks*“ patří mezi první díla, zabývající se studiem života Afro-Američanů a poukazuje na typické rysy afro-americké kultury a vyzdvihuje rasovou otázku 20. století.“

¹ PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American Literature*. Praha: Karolinum, 2007, s. 269

² PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American Literature*. Praha: Karolinum, 2007, s. 143

Nejmodřejší oči

„Pokud mýty vlastní kultury jsou zdrojem poučení a síly, mýty cizí, a to vnučované i dobrovolně přejímané, mají často účinek přesně opačný, dokonce paralyzující.“

-Jařab-

Zmiňovaný citát obsahuje hlavní myšlenku celého díla Toni Morrison Nejmodřejší oči – rasovou nesnášenlivost a problémy kultur, lišící se od nějakého ideálu, který si společnost sama vytvořila. ¹ „Spojování kultu fyzické krásy s romantickou, ideální láskou je v západní civilizaci vyznáváno téměř jako náboženství; ovšem aplikují-li se oba pojmy ve své ustálené podobě jako asimilační normy u příslušníků jiné než bělošské rasy, mohou se z nich stát „ty nejničivější myšlenky“. Morrisonová se v příběhu Pecoly Breedlovové soustřeďuje na tragické a přímo patologické důsledky celého problému. I když je Pecolin portrét načrtnut se značnou psychologickou erudicí, Morrisonová se o dívku nezajímá jako sociální psychologka, nýbrž jako básnířka. Provází nás peklem zvrácené „poezie domova“ u Breedlovových, kde realita tvoří krutý protipól čítankové představě. Dokonce obsah a smysl pojmu přirozenost přestává být v daném kontextu jednoznačný, což patrně podtrhuje i časová kompozice románového roku, který začíná podzimem bez vykvetlých květů a končí v pomateném létě. Láska přechází v násilí a touha se nenávratně proměňuje v šílenství.“

² „Románová prvotina Toni Morrison vyznívá jako akt protestu a byla takto jistě i zamýšlena. Autorčin protest ovšem není vyčerpán obviněním vnějšího, bílého světa – vinit jej za vše by pouze znamenalo přiznávat mu bezmeznou moc.“

¹ HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 492

² HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, s. 493

Hlouběji než na dně

V hierarchie afro-americké společnosti byly muži nadřazeni ženám. O stupeň níže než ženy byly však ještě děti. Tuto skutečnost můžeme také pozorovat po celou dobu románu „Nejmodřejší oči“.

Typickým příkladem nadřazenosti muže nad ženou je vyobrazení Chollyho a Pauline. Cholly nepovažoval Pauline jako sobě rovného partnera, nýbrž jako svou otrokyni. Nechoval k Pauline žádnou úctu a za násilí, směřované k Pauline, nepocíťoval sebemenší lítost. Chollyho chování by se dalo zčásti vysvětlit jeho problémovým dospíváním, kdy neměl možnost poznat svou matku, a tudíž mu již odmala chyběla určitá „ženská autorita“.

Pauline je však příkladem silné, černé ženy, která se svým mužem nenechá ponižovat a své životní útrapy se pokouší přejít se vztyčenou hlavou. Oporou se jí stává Bůh, který jí „žádá“, aby Chollyho trestala.¹ „Často ji bylo slyšet, jak rozmlouvá s Ježíšem o Cholym a prosí Ho, aby jí pomohl „srazit toho parchanta dolů z jeho podstavce pýchy“. A jednou, když opilecké gesto srazilo Chollyho na rudě rozpálená kamna, vykřikla: „Do něj, Ježíši! Do něj!““

Boje, které spolu sváděli, přenášeli však i na Pecolu a ta se toužila stát neviditelnou, při nejmenším zmizet z tohoto světa. Pecola je jedenáctiletá dívka, zlomená vlivem společnosti. Octnout se na okraji společnosti kvůli něčemu, za co člověk nemůže, je zcela nepochopitelné a pro dospívající dítě často zničující.

Díky nepřetržitému ponižování, které musí Pecola snášet od svých vrstevníků, ale i od své rodiny a které je způsobené pohnutými hodnotami ve společnosti se Pecola uzavírá sama do sebe a začíná se distancovat od reálného světa. Upíná se na fantazie o tom, jaké by to bylo, kdyby byla "krásná" a věří, že krása by vše vyřešila. Její touha ji zavede až k muži, který nenávidí lidi, ale prohlašuje, že dokáže vyřešit jakékoliv lidské trápení – Farář Mydlík. Ten Pecolu pouze využije ve vlastní prospěch a ponechá ji vlastnímu osudu.

Na konci příběhu můžeme pozorovat naprosté zničení této jedenáctileté afro-američanky.

¹ MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 42

Pecola se distancuje od běžného života a stává se z ní blázen. Věří, že dosáhla toho, po čem tolik toužila – modrých očí.

¹ „Byly na ní všechny naše odpadky, které jsme na ni naházeli a které přijala. A všechna naše krása, která byla původně její a kterou nám darovala. My všichni – všichni, kdo jsme ji znali – jsme se cítili tak čistí, když jsme se očistili o ni. Byli jsme tak krásní, když jsme se porovnali s její ošklivostí.“

² „Zasadily jsme semínka na naše maličké políčko černého prachu, stejně jako Pecolin otec zasadil svá semínka na své políčko černého prachu. Naše nevinnost a víra nebyly o nic účinnější než jeho chtíč a zoufalství. Jediné, co je nyní jasné, že ze vši té naděje, strachu chtíče, lásky a zármutku zbyla jen Pecola a neplodná půda. Cholly Breedlove je mrtev; naše nevinnost též. Semínka seschla a zahynula; dítě též.“

Klíčovým slovem pro výše uvedený citát by byla plodnost. Stejně jako semínka, která zasely Claudie s Friedou a která nevykvetla, oplodnil i Cholly svou dceru Pecolu, ta však dítě nedonosila a narodilo se předčasně mrtvé.

Ačkoliv je Pecola hlavní „hrdinkou“ celého příběhu, její postava má jednoznačně pasivní charakter a na rozdíl od ostatních postav působí po celou dobu velice záhadně. Její příběh je vyprávěn z pohledu třetí osoby, tak aby k ní byla zachována určitá úcta.

¹ MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 200

² MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 7

Krása vs. Ošklivost

Je těžké vymezit hranici mezi ošklivostí a krásou. Co je to vlastně krása? Kdy je člověk krásný a kdy naopak začíná být ošklivým? A kdo o této vlastnosti rozhoduje? Na tyto otázky dost možná ani neexistuje odpověď.¹ „Pojem krásy je sám o sobě velmi složitý. Vysvětlit jej takovým způsobem, aby fungoval univerzálně na jakýkoliv předmět, který nazýváme krásným, se dosud nepovedlo, přičemž se jedná o jeden z nejdůležitějších pojmů estetiky vůbec.“ Různé kultury a především různá časová období mají jiný ideál krásy.

² „Názory na pojem krásy se utvářely dlouho a vývoj doposud neustal. V historii lidstva nemusíme pro pojem krásy chodit daleko. Najdeme jej skoro v každé kultuře a skoro v každé epoše lidské historie, a to s mnoha rozdílnostmi. Termín krásy v prvních kulturách byl a stále je chápán, jako jakési propojení lidí s přírodou. V duchu taoismu byl sjednocen pojem krásy s přírodními zákonitostmi, účelem a s lidskou svobodou. V Řecku kolem 5. až 6. století před naším letopočtem byla idea krásy nerozlučná s pojmy dobro a duchovno.“

Krásu jako takovou mohou ovlivňovat různé vnější faktory. Může to být např. sociální postavení, vzdělání nebo i pracovní kariéra. V současné době je pojem krásy chápán především jako fyzická krásy, jejíž ideál je z velké části udáván masovými médii.

Touha po krásě, v tomto případě po světlé barvě pleti, patří mezi jedno z hlavních témat románu „Nejmodřejší oči“ od Toni Morrison. Americká společnost byla v 50. letech 20. století rozdělena do několika společenských skupin. Bez ohledu na jakékoli další faktory (vzdělanost, inteligence atd.) se dělila na občany světlé barvy pleti a občany tmavé barvy pleti. Na vrcholu společnosti byli bohatí běloši, následovala je střední vrstva světlých obyvatel a poté následovali chudí běloši. Ve stejném pořadí, ale už o celou třídu níže byli Afro-Američané, ti však své nejchudší vrstvy ještě dělili do několika podskupin. Ještě hůře, než s chudými černými muži, zacházela společnost s chudými černými ženami.

¹ PECHOR, Vít. Pojem krásy v české estetice, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2010, s. 7

² PECHOR, Vít. Pojem krásy v české estetice, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2010, s. 8,9

Nebyly to však ony, které se nacházely na samém dně pomyslného společenského žebříčku. Tzv. společenské dno, něco jako „odpad“ společnosti, zaujímaly černé chudé děti.

Ideálem krásy 50. let 20. století, popisovaným v „Nejmodřejších očích“, se staly dívky světlé barvy pleti, s blondatými vlasy a modrými očmi. Doslova šílenství a touha být „krásná“ byla přenesena i na děti. Za největší odměnu pro malé černé holčičky byla považována modrooká panenka se světlými vlasy a světlou barvou pleti. Černé dívky bývají často ponižovány a utlačovány paradoxně černými chlapci. ¹Ti si svým chováním kompenzují své nenaplněné sny a ²jsou již sami natolik ztotožnění s ideálem bílé krásy, že se snaží izolovat od „černé ošklivosti“.

V románu „Nejmodřejší oči“ můžeme pozorovat kontrastní chování dvou malých, černých dívek. Zatímco Claudie McTeerová nenávidí a nechápe, proč by měla mít ráda modrooké panenky, Pecola Breedlovová je jejím pravým opakem. Za svůj vzhled se schovává a stydí. Ve svém životě postrádá fungující rodinné prostředí a jako jedenáctiletá, dospívající dívka by ráda prožila „učebnicový“ život bílé rodiny. Je přesvědčena, že jediným řešením by byly krásné modré oči. Věřila, že takové oči by jí dopomohly k tomu, že svět by byl krásnější a ona by již nebyla nenáviděná. Jinými slovy, tyto oči by vyřešily vše špatné. Ona by již nebyla nenáviděná a její rodiče by se nehádali. Každý člen rodiny se s tím vyrovnává po svém.

³„Byly na ní všechny naše odpadky, které jsme na ni naházeli a které přijala. A všechna naše krása, která byla původně její a kterou nám darovala. My všichni – všichni, kdo jsme ji znali – jsme se cítili tak čistí, když jsme se očistili o ni. Byly jsme tak krásní, když jsme se porovnali s její ošklivostí.“

Pecola pokorně trpí za zlo jiných a tuto svou roli pokorně přijímá. Dalo by se říci, že je pro „krásu“ druhých obětována. Stává se odstrašujícím příkladem a přináší ostatním vykoupení. Její životní strategie připomíná zčásti křesťanskou tematiku.

¹ PROCHÁZKA, Martin. Lectures on American Literature. Praha: Karolinum, 2007, s.272

² Uvedeno na příkladu knihy Black Skins, White Masks od Frantze Fanona

³ MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 200

Co se týče ostatních ženských postav, byly všechny, až na výjimku Claudie McTeerové ovlivněny a pohlceny standardem bílé krásy. Pauline Williamsová zanedbávala svou rodinu jen kvůli tomu, aby se mohla věnovat rodině bílé a mohla si tím naplňovat svůj sen o dokonalém světě. Ideály krásy a intenzivní tlak okolí na Afro-Američany donutily Pauline k opovrhování své dcery (Pecola byla opakovaně nazývána ošklivou) a k upnutí svých mateřských pudů na bílou holčičku rodiny, u které pracovala. Ráda chodívala do kina a představovala si, jak je jednou z krásných hollywoodských hvězd. Stejně jako později její dcera Pecola, i Pauline upadá do světa fantazií a tužeb.

Cholly Breedlove, zástupce mužského pohlaví, je pravděpodobně jedinou postavou, která netouží změnit svůj fyzický vzhled. Netouží být krásný, ani netouží zapadnout do společnosti. Autorka ho dokonce v jeden moment popisuje jako charismatického, svým způsobem i přitažlivého. Chollyho ošklivost spočívá na rozdíl od ženských postav v jeho chování. Cholly je agresivní, hrubý násilník, zločinec, volnomyšlenkář znuděný životem. Za svůj život se dopustí prohřešků, které jsou jak z morálního, tak z každého jiného hlediska zcela nepřijatelné. Morrisonová se ho však, vzhledem k jeho těžkému dětství a dospívání, nesnaží soudit, jeho životní peripetie pouze popisuje a konstatuje.

Lásky vs. nelásky

Pro lepší pochopení a vybarvení života jednotlivých postav románu „Nejmodřejší oči“ přeskakuje autorka v časech tak, abychom mohli podrobněji nahlédnout do života dané postavy. ¹ „Autorka tak v jednotlivých částech příběhu zkompletuje tragické životní osudy Pecoly a Pecolyných rodičů Pauline a Chollyho.

² „Důsledky nefungujícího řetězce primárních mezilidských vztahů, ke kterým se přidá opovrnutí matky a násilný čin incestu, se podepisují pod tragédii dcery podléhající iluzi o naplnění životní tužby.“ Na příklady Pecoly Breedlovové pozorujeme destruktivní vliv několika, na sobě závislých, faktorů. Pecola je nenáviděna společností. Je odsuzována ze její barvy pleti, „ošklivost“ a sociální postavení. Tato skutečnost je o to horší, že se stává opovrhována svou vlastní rodinou, především matkou. Pauline byla pohlcena světem „ideální krásy“, hollywoodských hvězd a bezchybné rodiny. Tyto sny mohla alespoň zčásti realizovat v rodině bílých obyvatel, kde pracovala. Byla zde milována a zaujímalá své místo. Tyto sny se rozpadaly, kdykoliv se vracela zpět domů. Pauline tak naprosto selhávala v roli matky. Před touto skutečností se Pecola ukrývá do vlastního světa a uzavírá se sama do sebe. Její bratr Sammy reaguje naopak na nefungující rodinné vztahy útěky z domova. ³ „Do svého syna vtloukla neodolatelnou touhu utéct z domova a do své dcery vtloukla strach z dospívání, strach z jiných lidí a strach ze života. Všechn smysl jejího života spočíval v její práci.“

Cholly je poznamenán svým dětstvím. Jako nechtěné a odhozené dítě nikdy nepoznal mateřskou lásku, byl rovněž odmítnut i svým otcem. V dospívání prožil první negativní zkušenost s „bělochy“, když mu při jeho první sexuální zkušenosti svítily baterkou na pozadí. Tento zážitek v něm zanechal silnou stopu a od té doby choval silnou nenávist k příslušníkům bílé barvy pleti. Proto je těžké Chollyho jakýmkoli způsobem soudit, pokud nahlédneme do jeho minulosti.

¹ FEŤKOVÁ, Katarína. Ne/lásky matiek a dcér. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 35

² FEŤKOVÁ, Katarína. Ne/lásky matiek a dcér. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 36,36

³ MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 125

Nejsilnějším okamžikem v románu „Nejmodřejší oči“ je znásilnění Pecoly svým otcem. Ačkoli je to čin, za veškerými hranicemi morálních hodnot, je třeba konstatovat, že Cholly se stal v tu chvíli jediným, kdo toužil Pecolu milovat, hýčkat a kdo byl ochotný dotýkat se jí.¹ „Jeho city přicházely v pořadí odpor, vina, soucit, láska. Jeho odpor byl reakcí na její mladou, bezmocnou, beznadějnou přítomnost.“ Byl to jediný, ač hrůzný čin, který vyjadřoval určitou náklonnost k této jedenáctileté, společností opovrhované černé dívce.

² „A někteří z nás ji „milovali“. Maginotova linie. A Cholly ji miloval. Vím určitě, že ano. V každém případě byl jediným, kdo ji miloval natolik, aby se jí dotkl, objal ji, dal jí něco ze sebe.“

Kontrastním dojmem k rodině Breedlovových působí rodina McTeerových. Claudie a Frieda vyrůstají v rodině, jež má pevné základy. Matka i otec milují své děti a jsou schopni jim poskytnout jak psychickou, tak finanční oporu. Ačkoliv je Claudiina matka občas až příliš krutá ke svým dcerám, je to nakonec vždy ona, která jim podá pomocnou ruku a dokáže jim pomoci. A jak Frieda, tak Claudie jsou si toho vědomi. Uvědomují si, že mají v matce oporu. Otec vládne pevnou rukou a své dcery dokáže ochránit.

Zvláštním případem mateřské lásky je Geraldine, která svého syna miluje, ale zároveň i ničí. Geraldine se distancuje od Afro-Američanů s tmavě hnědou barvou pleti, ačkoli ona sama mezi Afro-Američany patří. Odsuzuje a stydí se za tuto rasu. Svého syna Juniора se snaží vychovat tak, aby se od této rasy co nejvíce lišil. Její agresivní chování – „Vypadni,“ řekla Geraldina a hlas měla tichý. „Ty sprostá malá černá čubko. Vypadni z mého domu.“ - k ostatním příslušníkům tmavé barvy pleti jen dokazuje, jak společnost a jí dané hodnoty dokážou ovlivnit chování a vnímání jedince.

¹ MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 159

² MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, s. 201

Farář Mydlík

Zvláštní postavou románu „Nejmodřejší oči“ je Farář Mydlík. Ačkoliv on sám nebyl plnohodnotným Afro-Američanem, jeho rodina úpěnlivě toužila po světlé barvě pleti. Jejich touha byla tak moc silná, že se po generace vdávali a ženili pouze s příslušníky bílé barvy pleti.

Farář netoužil po kontaktu s okolním světem. Nebyl z těch postav, které by trpěli svým postavením ve společnosti nebo které by byly ostatními utiskovány. On sám nenáviděl lidi a hnusily se mu veškeré lidské nedokonalosti. Paradoxně si za své povolání zvolil práci, při které měl lidem pomáhat. Považoval se za Boha, jeho úmysly byly však křivé. Jeho myšlenky a jeho chování si odůvodňoval po svém a vše, co bylo negativní, dokázal ze své mysli vytěsnit.

Jeho pomoc vyhledala i malá, jedenáctiletá dívka, toužící po modrých očích. Její zoufalé gesto vyvolalo, v jinak bezcitném faráři, na okamžik pocit lítosti a hněvu. Přes toto všechno dívku nakonec využije pro svůj vlastní prospěch.

Faráře Mydlíka je těžké zařadit do určité skupiny osob. Svou barvou pleti nezapadá ani pod „bílé“, ani pod „černé“. Jeho způsob života se vymyká typickému Afro-Američanovi, kterého popisuje Toni Morrison. Není hrubý, není agresivní. Jeho chování je však stejně odporné, jako chování násilníků.

Závěr

Na závěr bych se pokusila shrnout hlavní myšlenky této bakalářské práce. Bakalářská práce „Rysy postmodernismu v díle Toni Morrison "Nejmodřejší oči" a kontrastní charakteristika hlavních mužských i ženských protagonistů“ je rozdělena do dvou hlavních oddílů - teoretické části, zabývající se postmodernou, rysy postmodernismu a afro-americkou literaturou a praktické části, zabývající se analýzou mužských a ženských postav z několika různých úhlů pohledu.

První kapitola popisuje období postmoderny. Zachycuje tuto epochu nejen jako období, ve kterém vzniká postmodernistický literární styl, ale jako období plné kulturních změn. Poté již práce navazuje na samotný postmodernismus, jakožto literární styl a popisuje jeho základní rysy a výskyt v románu „Nejmodřejší oči“. Po důkladné analýze zjišťujeme, že „Nejmodřejší oči“ jsou dílem, vykazujícím většinu hlavních znaků postmodernistických děl, a proto můžeme tento román zařadit mezi jedny z nejvýznamnějších postmodernistických děl. Svým neobvyklým výkladem a zcela ojedinělým, ale zároveň i realistickým pohledem na dění kolem sebe si získala Morrisonová na svou stranu jak čtenáře, tak i literární kritiku.

Druhá kapitola se odvíjí od skutečnosti, že Toni Morrison patří nejen mezi postmodernistické autory, ale zároveň mezi autory afro-americké. V druhé kapitole jsem se tedy důkladněji zabývala životem a literární tvorbou Toni Morrison a dále jsem se snažila popsat typické znaky afro-americké literatury. V této kapitole se práce rovněž zaměřuje na rozdíl mezi tvorbou afro-amerických žen a mužů.

Poslední částí této bakalářské práce jsou analýzy jednotlivých charakterů. Podle charakteristik jednotlivých postav můžeme usoudit, že Toni Morrison se zaměřila na ženskou tematiku. Počet ženských postav převažuje nad těmi mužskými a charakteristika většiny z nich je směřována více do hloubky.

V kapitole „Hluběji než na dně“ jsem se zaměřila na kontrastní charakteristiku mezi hlavními mužskými a ženskými postavami. Morrisonová popisuje afro-americké ženy jako

silné osobnosti, bojující s nepřízní osudu. Na rozdíl od žen jsou muži popisováni jako slabí zbabělci, řešící své problémy zlem a násilím. Ve zbývajících dvou kapitolách jsou popisovány vztahy mezi jednotlivými postavami, vztahy mezi příslušníky odlišné barvy pleti nebo vztahy mezi odlišnými sociálními třídami. Je zde zobrazován postoj společnosti k Afro-Američanům a následné ovlivnění myšlení a chápání sama sebe.

Summary

In the end I would like to summarize the most important ideas of this work. The work “Features of Postmodernism in Toni Morrison's "The Bluest Eye" and the Analysis of the Contradictory Characteristics of the Male and Female Heroes“ is divided into two main sections – theoretical part and practical part. The theoretical part is concerned with the period of postmodern, postmodernism and african-american literature. The practical part is concerned with the analyses of the male and female heroes from the different point of view.

The first chapter describes the period of postmodern. It shows this era not only as the period of development of the postmodernism, but also as the period that is full of culture changes. Then the work describes the basic features of postmodernism as the literary style and its presence in “The bluest eyes”. After the analyses we find out, that “The bluest eyes” includes the most of the features of postmodernism and we can put it to the most famous works of postmodernism. Because of Morrison’s unique interpretation won this work favour with the reader, but also with the critics.

The second chapter is based on the fact, that Toni Morrison is the writer, who belongs to the authors of the postmodernism, but also to the afro-american writers. The second chapter is concerned with the life and the production of Toni Morrison and I also described the typical signs of afro-american literature. I have also mentioned the difference between the production of afro-american men and women.

The latest part of this work is the analysis the main characters. We can conclude that Toni Morrison is focused on female theme. The number of female heroes is bigger and the characteristics are more detailed.

In the chapter “Deeper than the bottom” I tried to focus on contradictory characteristics of the male and female heroes. Morrison describes the african-american women as the strong characters, with the great personalities. They fight against the adversity of their destiny. Unlike the women the men are described as weak cowards. They try to resolve their

problems with evil and violence. With the left two chapters i tried to focus on the relationship between the “Black” and “Whites” and between the different social classes

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace

MORRISON, Toni. ŽANTOVSKÝ, Michael. Nejmodřejší oči. Praha: Odeon, 1983, ISBN neuvedeno

HILSKÝ, Martin. ZELENKA, Jan. Od Poea k postmodernismu, Praha: Odeon, H & H, 1993, ISBN 80-204-0586-0

TRÁVNÍČEK, Jiří. HOLÝ, Jiří. Lexikon teorie literatury a kultury. Brno: Host – vydavatelství, s. r. o., 2006, ISBN 80-7294-170-4

MÜLLER, Richard. ŠIDÁK, Pavel. Slovník novější literární teorie: Glosář pojmů. Praha: Academia, 2012, ISBN 978-80-200-2048-2

PROCHÁZKA, Martin. Lectures on American Literature. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80-246-1384-0

FEŤKOVÁ, Katarína. Ne/lásky matiek a dcér. Banská Bystrica: Fakulta humanitních věd Univerzity Mateja Bela, 2006, ISBN 80-8083-348-6

PECHOR, Vít. Pojem krása v české estetice, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2010, ISBN neuvedeno

Internetové zdroje

<http://postmodernblog.tumblr.com/post/106532710/a-list-of-postmodern-characteristics>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ich-forma>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Er-forma>

<http://www.novyprostor.cz/clanky/339/obrozeni-z-ghetta.html>